

Literatūra • menas • mokslas

DRAUGAS — šeštadieninis priedas

1999 m. lapkričio 20 d.

Nr.227 (43)

Saturday supplement November 20, 1999

No. 227 (43)

Ateities savaitgalio paskaitininkai.



Dalia Kuodytė.



Giedrius Subačius.



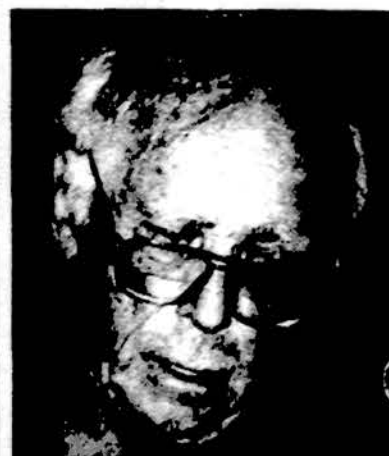
Dr. Kęstutis Girmius.



Darius Udrys.



Dr. Petras Kisielius.



Juozas Kojelis.



Ofelija Baršketytė.



Dr. Kazys Ambrozaitis.

Ateities savaitgalis — 1999

Ramunė Kubiliūtė

1999 m. Ateities savaitgalio organizatoriai, Čikagos ir apylinkių sendraugiai ateitininkai, suorganizavo 19-ąjį savaitgalį spalio 22-24 d. Kaip ir visuomet, buvo stengiamasi pakviesti paskaitininkus ir pranešimus duodančius asmenis, kurie galėtų pasidalinti savo patirtimi ir mintimis įvairiose srityse. Šiemet savaitgalio dalyviams buvo proga išgirsti iš Prahos atvykusį „Radio Free Europe“ direktorių ir istorinių bei politinių veiklų autorių dr. Kęstutį Girmius, investicijos firmos pareigūnę Ofeliją Baršketytę-Vainienę, ilgametį gydytoją dr. Petrą Kisielių, jauną doktorantą Gytį Udrį ir University of Illinois at Chicago profesorį bei lituanistikos specialistą dr. Giedrių Subačius. Tai buvo įdomus mišinys istorinių bei politinių, filosofinių, prekybos, etikos, lituanistikos paskaitų.

Penktadienis

Savaitgalis prasidėjo vakarone Jaunimo centre. Dr. Marija Meškauskaitė rengėjų vardu pasveikino dalyvius ir prisiminė, kad tautos praeitis yra kiekvieno lietuvių turtas. Vakaronėje buvo dr. Adolfo Damušio knygos suktuvės ir Lietuvos istorinio laikotarpio prisiminimai. Vadovavo dr. Kazys Ambrozaitis, kuris taip pat pridėjo savo mintį. Pokalbyje dalyvavo dr. Kęstutis Girmius, Dalia Kuodytė, Juozas Kojelis. Dr. Ambrozaitis padarė apžvalgą įvairių veiklų, parašytų apie Antrą pasaulinio karo laikotarpį. Japonė mokslininkė, S. Hatanaga, yra pastebėjusi, kokia sudėtinga Lietuvos istorija, klausė, kaip išliko toks mažas kraštas, ir kad lietuviai Lietuvoje bei išsivijoje yra tarsi dvi skirtingos tautos. Dr. Damušio knyga buvo įvertinta — vieni teigė, kad buvo vertų dalykų, bet gal reikia pataisyti laidos.

Lietuvos Genocido tyrimo centro direktorė Dalia Kuodytė pastebėjo, kad vertinant dr. Damušio knygą, reikia apibrėžti žanrą ir adresatą. Knyga pristato mūsų istoriją angliškai skaitančiai publikai, tačiau metodologiniai apsisprendimai neišsprendė, todėl ir nukentėjo knygos turinys.

Dr. Kęstutis Girmius minėjo, kad knyga — tai ambicingas veiklas kupinas apibendrinimų, bet ir smulkmenišku detalium. Mėginimas apskaičiuoti karo aukas, tai keblis

užduotis, bet vis nėra aišku, kaip prieita prie tų duomenų. Knygos žinios apie laikinąją vyriausybę — to daugiausia reikia. Taip pat dr. Damušis teisingai pastebėjo, kad šiuo metu vokiečiai nori padaryti nacių laikų žudymus visos Europos problema, bet iš tikrųjų naikinimas buvo pavaldus vokiečiams. Knygoje pateikiamus skaičius būtų galima palyginti su vyraujančia istorijos dokumentacija. Vėliau, reikia pripažinti, kad sudėtingomis karo sąlygomis lietuviai įsijungė ir tai mus, visų lietuvių, nepuošia. Nepaneikime Juozas Kojelis kalbėjo Vilniaus sukilimo liudytojo akimis. Jis pastebėjo, kad vokiečiai vokiškai sprendė žydų klausimą kiekviename mieste. Didžiųjų trėmimų metais jis ir jo draugai nemiegojo savo butuose, o parkuose, grįždavo pasiklausti BBC vokiečių laidos. Jo teigimu, istorinė tiesa turi vyrauti labiau už medalius, kalbant apie sukilimus, veiksmus, ir panašiai.

Klausimų buvo daug. Išliko įdomių pastabų apie termino „genocidas“ vartojimą — tai grupės sunaikinimas, nors gal ir ne politine prasme, ir lietuviams kažin ar galima tą terminą vartoti. Buvo pastebėta, kad knygų rašymas nėra „bandelių kepimas“ (D. Kuodytė). Lietuvoje kartais sakoma, kam man pasirinkti tas temas (sunki istorinių laikotarpų) — pasirinksiu ramesnę temą. Skirtinga koncepcija rašyti žurnaluose, neturėtų būti sudėtinga, tai geriausia pradžia, ir tai savanorių reikalas (dr. K. Girmius). Istorią vienu veikalu negali rasti tiesos, istorija vienu veikalu negali liudyti (J. Kojelis). Anų dienų problemas sprendžiame šių dienų akimis. Istorizmo principas, tai metodologija. Diskusijose (lietuvių tarpe) matyti vienybės stoka. (D. Kuodytė). Vakaronės dalyviai dar šnekučiausi ir gardžiausi vaisiais, sudėtais ant I. Stončienės geleimis papuošto stalo.

Šeštadienis

Ateitininkų namuose vidurdienį Ateities savaitgalis tęsėsi dr. Kęstutis Girmius paskaita tema „Lietuvos politinis peizažas naujų rinkimų išvakarėse“. Prelegentas apžvelgė penkias pastovias Lietuvos partijas, kurios yra gan

nuosaikios. Jis taip pat aptarė problemas, kurios gali trukdyti politiniam progresui: mokesčių sistema, kai kurių partijų arogantiškas ar pasyvus elgesys, privatizacijos problemos. Kai kurie asmenys yra vedę savo partijas pirmyn, o kitos trukdo jų veiklą. Kai kur partijos jaunieji norėtų, kad vyresnieji išeitų. Lietuvos gyventojų tarpe yra neaiškumų apie kai kurias partijas, kitos kaltinamos, kad parduos Lietuvą Amerikai, yra įtarimas dėl privatizacijos ir klausiamas — kodėl svetimos bendrovės neperka nepelningos įmonės? Šio pokalbio pristatytas Juozas Baužys paminėjo, kad prelegento peizažas turi ryškias spalvas. Klausytojams buvo įdomu paklausti apie Ignaliną ir Mažeikių naftos reikalus.

Dr. Linas Sidrys pristatė ilgametį veikėją ir gydytoją dr. Petrą Kisielių, kuris kalbėjo jautria tema „Ant mirties slenkščio: eutanazija ir moralė“. Prelegentas padarė istorinę apžvalgą — nuo ankstyvųjų laikų ligi dabarties. Aristotelis buvo prieš eutanaziją. Tai ne tik buvo nuostolis valstybei. Krikščionybės požiūris sutampa su Hipokrato mokykla. Moralumas priklausė nuo intencijos ir kas daroma. Buvo tokių istorinių laikotarpių, kai eutanazija buvo vadinama „gerąja mirtimi“. Nauji išradimai — eteris ir morfinas buvo panaudojami ne tai intencijai, kuriai buvo išrasti, kai kuriais atvejais gydytojai juos naudojo kaip būdą sušvelninti mirties skausmus. Profesiniai gydytojai yra pasisakę, kad eutanazija pastato gydytoją žudytojo rolen. Įvairiuose kraštuose, ir JAV valstijose, buvo balsuota prieš ir už šį mirties būdą. Įsisteigę sąjungos, kurios nori įrodyti, kad eutanazija teisėta. Labiausiai sukrečia žinios, jog Olandijoje, kur eutanazija gan plačiai praktikuojama, yra buvę atvejų, kai pacientai tiesiog bijo eiti į ligonines. Jie bijo, kad sprendimas gyventi ar mirti nebus jų valioje, o gydytojų ar šeimos narių. Vieni yra viešai pasakę, jog pacientai turi pareigą mirti, kad užleistų vietą kitiems. Katalikų Bažnyčia nuo ankstyvųjų laikų pasmerkė žudymą. Krikščioniškas tikslas — bendras gėris, rūpestis tiesa ir laisvė, gyvybės apsauga.

Jonas Pabedinskas pristatė investicijų firmoj aukštą pareigą turinčią Ofeliją Baršketytę-Vainienę. Ji kalbėjo ne

savo firmos patirtim, bet Amerikos investicijų sektoriaus bendra patirtim ir nuomone. Tema — „Globalinio investavimo gairės“. Jos tema buvo padalinta į dalis, atsakančias į Jono Pabedinsko pateiktus klausimus, pvz., ar pasaulyje yra pinigų investicijoms „trečiame“ pasaulyje? Į kokius kraštus ir regionus investuojama ir kodėl? Prelegente priminė, kad Azija yra didžiausias besivystančių kraštų regionas, po to Pietų Amerika, o i besivystančią Europą (ne geografinę prasme) įskaito Vengriją, Zimbabvę bei kitus kraštus šalia Lietuvos. Prelegente priminė, kad globaliniam investavimui perkamos akcijos ir žiūrima į kelias sritis potencialiam krašte: politinę situaciją, ekonomiką (t.y. pinigų pastovumą), valdžią, biržą, privatizacijos planus, tiesioginį investavimą tame krašte, biržos struktūrą, korupcijos egzistavimą. Prelegente taip pat pateikė investicijų pažymius Lietuvai įvairiomis sritimis. Pagal ją, pasaulio investicijų akimis žiūrint, pvz., Lietuvos politika gan pastovi, litas gerai stovi, tačiau ekonomija nekaip stovi — Lietuva neturi ekonominių planuotojų, privatizacija per daug politinė, o korupcija Baltijos kraštuose egzistuoja. Kituose pasaulio kraštuose, valdžiai pastebėjus, jog investavimo nėra — kviečiami specialistai. Reikia ne tik prašyti, bet ir „ryti vaistus“. Tai Lietuva nepasizymi. Dabartinė Lietuvos padėtis gan niūri, ateitis audringa, bet reikia būti realistais. Dalyviai klausė įdomių klausimų, pvz., ar investavimo bendrovės žiūri į investicijų norus (pvz. Bažnyčių investuojami pinigai), ar pagal investicijų skyrių darbuotojų sąžinę investuojama? Pasirodo, kad investicijų ir darbuotojų norai gali būti išpildomi, garantuojami. Investitoriai perspėti, kad gal jie neuždirbs tiek palukano, bet lešos investuojamos jiems etiškai priimtinos įmonėse. Investavimo darbuotojų grupės gali nuspręsti, kad neinvestuos tokiuose kraštuose, kuriuose patys bijotų lankytis.

Šeštadienio vakarą Ateities savaitgalio rengėjai bei kiti dalyviai dalyvavo Ateitininkų šalpos fondo vakarienoje. Su-teklos lešos paremia ateitininkų veiklą Lietuvoje.

Sekmdienis

Sekmdienį, savaitgalio dalyviai dalyvavo šv. Mišiose Palaimintojo Jurgio Matulaičio misijos koplyčioje. Tikriausia prisiminė savaitgalio dalyvius ir prelegentus, kurie jau nebe

mūsų tarpe. Po šv. Mišių, savaitgalio dalyviai rinkosi Ateitininkų namuose koldunų pietums.

Jaunas doktorantas iš Kalifornijos, Darius Udrys, kalbėjo tema „Ar dar tikime kilnaus gyvenimo idealu?“ Kalbėtoją pristatė, nuo jaunystės jį pažinęs, Marius Polikaitis, kuris minėjo, kad Darius mėgsta leisti ir diskusijas bet kuria tema, kad kalba tiesa be pagrazinimų. Prelegentas padarė apžvalgą apie šiuo dienų vakarienių darbo pasaulį. Kai kas pažengė nuo „darbas tau-rina“ požiūrio į kita stadiją. Kai kurie dirba, kad užsidirbtų pinigų patogiam gyvenimui užtikrinti. Laisvalaikis kai kurių mintyse prilygsta tinginiavimui. Buvo priminta, kad kilnus gyvenimas, tai tobulinimas aukštų gyvenimo tikslų, sugebėjimas mąstyti, suprantant priežastis ir pasekmes. Ar, mokslo siekiant, reikia ne vien kaupti duomenis, bet ir visapusiškai išsilavinę? Dvasiškai esame ap-tinge. Bendruomenės pagrindas, tai pilietinė draugystė, linkejimas gerio kitam.

Kaip reikia siekti tų idealų? Reikia suprasti tolerantiškumą. Demokratiškumas nereikalauja vidutiniškumo. Atsakykime kritikos. Įsijunkime į savo gyvenamos šalies visuomeninį gyvenimą. Siekime bendrų tiesų. Praktikuokime dorybes. Svarbiausia — tegul darbas mus taurina, o laisvalaikis mus aukština, pakelia iš kasdienybės. Prelegentas taip pat padarė pastabų apie ateitininkų požiūrį į intelligen-tiškumą. Klausimų metu iš klausė įdomių klausimų, pvz., ar investavimo bendrovės žiūri į investicijų norus (pvz. Bažnyčių investuojami pinigai), ar pagal investicijų skyrių darbuotojų sąžinę investuojama? Pasirodo, kad investicijų ir darbuotojų norai gali būti išpildomi, garantuojami. Investitoriai perspėti, kad gal jie neuždirbs tiek palukano, bet lešos investuojamos jiems etiškai priimtinos įmonėse. Investavimo darbuotojų grupės gali nuspręsti, kad neinvestuos tokiuose kraštuose, kuriuose patys bijotų lankytis.

University of Illinois lietuvių kalbos profesorius, lituanistas iš Lietuvos, prof. Giedrius Subačius kalbėjo tema „Lietuvių kalba — praeityje ir ateityje“. Prelegentas pristatė kalbą, kaip papuošalą. Žmonės studijuoja svetimias kalbas, nes jomis galės bendrauti, o ne todėl, kad tie, kurie kalba tomis kalbomis yra taurūs. Naudodamas žemiausių kalbininkų Daukanto ir Pabrėžos pavyzdžius, prelegentas parodė, kad, nors Daukantas buvo kalbos mylėtojas ir lietuvių šauklis, jis neturėjo to autoriteto, kurį turi pranciškonas Pabrėža. Tiesa, jo rankraščiai ir pamokslai buvo lenkų kalba, nors tuo pačiu metu, jis kūrė lietuvišką botanikos terminiją. Kas formuoja kalbos prestižą? Tais laikais Pabrėža suprato, ko žmonės norėjo — lenkų kalbos. Prelegentas aptarė bandymus sukurti pasaulinę kalbą — graikų (jėgos centras sugriuvo), prancūzų (Antras pasaulinis karas aplamdė sparnus), o dabar anglų. Buvo bandoma sukurti dirbtinių pasaulinių kalbų, pvz. Esperanto, bet nebuvo autoritetingos jėgos. Ideali reikalauja pamatų. Kalbos istorijoje prestižas yra veikiantis mechanizmas, autoritetas — tai per laisvą valią, ne per jėgą primesta. Lietuvoje rusų kalba netapo prestižiška okupacijos metais.

Nukelta į 2 pl.



Ateities savaitgalio svečiai Ateitininkų namuose.

Visos nuotraukos iš Ateities savaitgalio — Jono Kuprio



Ateities savaitgalio vakaronė

Pradedama Ateities savaitgalio, Marija Meškauskaitė, pasveikinusi visus, kvietė šios vakaronės diskusijose pana- grineti ir tuos tautos praeities momentus, apie kuriuos kar- tais vengiama kalbėti, disku- tuoti, nes, jei mes to nedary- sime, darys tai kiti.

Ji pakvietė dr. Kazį Ambro- zaitį pradėti programą. Jis trumpai supažindino su pra- nešėjais: Dalia Kuodyte, dr. Kęstučiu Girniumi ir Juozu Kojeliu, kviesdamas po pra- nešimų įsijungti į diskusijas. Savo įžanginiame žodyje dr. K. Ambrozaitis sakė, kad, nors ir buvo skelbta, jog bus kalbama apie dr. Adolfo Da- mušio knygą *Lithuania against Soviet and Nazi Ag- gression* bet kalbėsime ir apie naujausią rezistencinę bei an- tirezistencinę literatūrą. Apie tai reikia kalbėti, nes Lietu- voje vyksta istorijos per- rašymas ir su tuo yra atsiradę problemų dėl įvairių doku- mentų. Jis sakė, kad Seimas, įvertindamas partizanų, iš- skyrė pirmuosius antinacinius rezistentus, tad 1941 m. birželio 23 sukilėliai klausia, kodėl? Saugumo sumetimais, vokiečių okupacijos metu buvo sustabdyti visi istorinės me- džiagos rinkimai. Mžiausiais informacijos yra apie Lai- kinąją vyriausybę. Yra kelia- mi įvairūs klausimai apie tą laikotarpį. Ji reikia studijuoti ir rinkti medžiagą bei apie ją rašyti. Anglų kalba yra mažai literatūros šiuo klausimu, bet yra išlikusių dar daug gyvų liudininkų. Pirmoji knyga apie

sukilėlius yra parašyta Pilypo Naručio — *Tautos sukilimas*. Joje išdestytas pasiruošimas sukilimui. Dr. A. Damušio knyga anglų kl. yra skirta in- formuoti amerikiečius. Dr. A. Damušis buvo vienas svar-biausių sukilimo organizato-rių. Šią knygą jis rašė 6 me- tus. Knygoje yra ir prisimi- nimų, ir dokumentacijos. Kny- gos leidejai — I Laisvę fondas. Kai knyga pasirodė, ji buvo sutikta įvairiai: vieni ją žavėjosi, kiti žiūrėjo gan kri- tiškai. Buvo tikėtasi, kad plačiau bus aprašytas nepri- klausomybės paskelbimas ir Laikinosios vyriausybės dar- bai, bet knygoje tai nepakan- kamai plačiai paminėta, nors joje yra daug vertingų ir idomių dalykų. Norima išlei- ti antrą pataisytą laidą, ku- rioje, šalia dokumentų, būtų daugiau gyvų liudininkų pa- sisakymų.

Dr. K. Ambrozaitis kalbėjo ir apie Arvydo Ališausko išverstą japonės mokslininkės Sachiko Hatanaka knygą *Lie- tuva. Kaip išliko maža šalis*. Jis perskaitė keletą tos kny- gos ištraukų.

Pirmoji pranešėja buvo Da- lia Kuodytė, Lietuvos Gyven- tojų genocido tyrimų centro generalinė direktorė. Pir- miausia ji pasisakė nesutin- kanti, kad 1941 m. sukilimo dalyviai yra neįvertinti. Jiems ir visiems kovojusiems už Lie- tuvos laisvę yra pripažintas karių savanorių statusas ir apie išskyrimą negali būti kal- bos. Ji iškėlė Kario Savanorio pažymėjimą dr. K. Ambro-



Ateities savaitgalis — 1999. Iš kairės: dr. Kęstutis Girnius, Jonas Pabedinskas, Dalia Kuodytė, Juo- zas Kojelis.

zaičiui. Toliau D. Kuodytė kalbėjo apie dr. A. Damušio knygą, priskirdama ją naujo- sios Lietuvos istorijos šaltinių kategorijai. 50 metų laikotar- pis Lietuvos istorijoje yra be galo sudėtingas, sakė ji, o 1941 m. birželis tiesiog pilnas sudėtingiausių problemų: ir tremimai, ir sukilimas, ir ho- lokaustas! Knygų šia tema nėra per daug. Apie laikino- sios vyriausybės darbą ten nesą pakankamai medžiagos, bet knyga esanti tam tikra provokacija istorijai ir joje iškeltos problemos, į kurias il- gai reikės ieškoti atsakymų.

Dr. K. Girnius kritiškai pa- žvelgė į dr. A. Damušio knygą. Knyga turi 340 psl., bet, atmetus dokumentus ir nuotraukas, lieka tik 200 psl., kuriuose sunku ką nors pla-čiau pasakyti. Anglų kl. kny- gas rašyti yra labai sunku. Tam reikalingas ypatingas ta- lentas ir aiški koncepcija. Vie- nas svarbiausių dr. A. Da- mušio darbų yra deportacijų aukų apskaičiavimas. Pateik- damas eilę statistinių duo-

menų, dr. K. Girnius pa- stebėjo, kad daugelis tų ap- skaičiavimų nėra tikslūs. Pvz. dr. A. Damušis rašo, kad buvo ištremta 420 000, o Lietuvos istorikai pateikia 120-130 tūkstančių. Jis sakė, kad amerikiečiams skirtoje kny- goje tokie apskaičiavimai turėtų būti pateikti daug su- glaustiau. Dr. K. Girnius irgi pasigedo dr. A. Damušio kny- goje platesnių aprašymų apie Laikinąją vyriausybę, nes jai skirta tik apie 10 psl. Prele- gentas paminėjo ir žydų naiki- nimą, kuris prasidėjo, atėjus vokiečiams. Jis norėtų matyti dr. A. Damušio knygoje dau- giau pabrėžtą pavojų, susijusį su žydų gelbėjimu. Pasigenda žydų klausimų atvirosnio lie- tuvių vaidmens įvertinimo. Jis minėjo ir Hamar komandos, kuri veikė žydų naikinime, kai kuriuos duomenis, kadangi A. Damušio knygoje jie yra skir- tingi. Nėra abejonės, sakė jis, kad Lietuvoje prie sovietų buvo ir lietuvių kolaborantų, kurie žudė savo tautiečius, bet nenorima pripažinti, kad buvo

lietuvių, kurie įsijungė į vo- kiečių akcijas.

Žurn. Juozas Kojelis, prieš pradedamas savo pranešimą, paminėjo, kad A. Anušausko duomenys apie okupacijų nuostolius žmonėmis, sutinka su dr. A. Damušio duomeni- mis. Tai kas daro paklaidas, klausė jis. Jo nuomone, dr. A. Damušio knyga atlieka tam tikrą misiją ir kaip pavyzdį davė sen. Durbin broli, kuris knyga buvo sužavėtas, panor- o įrašyti į Lietuvos Vyties ir dabar dalyvauja Baltų knygos veikloje.

Toliau J. Kojelis sakė, kad padarysias tam tikrą liudijimą apie 1941 m. sukilimo dienas Vilniuje. Jis smulkiai, iš- samiai, viską pagrįsdamas datomis, vietomis bei vardais, sakė, kad sukilimo 1941 m. Vilniuje nebuvo. Jis apie tai yra jau rašęs ir susilaukęs piktos kritikos, bet vis tiek teigė, kad sukilimo Vilniuje nebuvo, remiantis jo duomeni- mis. Apie sukilimą Vilniuje niekas nėra rašęs.

Po pranešimų vyko diskusi- jos, kurių metu buvo klausia- mi labai įvairūs klausimai, daugiausia susiję su dr. A. Damušio knyga, medžiagos rinkimu apie 1941 m. suki- limą, Kazio Škirpos atsimini- mais, vokiečių okupacijos me- tu leistais laikraščiais *Naujoji Lietuva* ir *I laisvę*, genocidu, žydų klausimu, naujų knygų bei straipsnių anglų kl. ra- šymu, Laikinąją vyriausybę ir pan.

Diskusijose dalyvavo A. Pauzuolis, D. Kuodytė, dr. K. Ambrozaitis, dr. P. Kisielius, D. Sidrys, dr. Z. Rekašius, dr. K. Girnius, J. Pabedinskas, J. Kojelis, A. Steponavičienė, dr. J. Meškauskas, L. Mockinas ir kt.

Visi pasisakymai buvo įdo-

mūs, vienas išsąkiąs kita. Štai tik keletas apibendrin- to vakaro diskusijų minčių.

Kalbant apie dr. A. Damušio knygą, buvo iškelti jos teigia- mumai ir pareikšta kritika. Dauguma kalbėjusiųjų, nors ir vertindami dr. A. Damušio at- liktą darbą, pasisakė, kad reikėtų išleisti antrą, patik- slintą ir papildytą, laidą.

Kalbant apie genocidą, buvo paaiškinta, kad genocido sąvoka turi skirtingą inter- pretaciją. Nors genocidas reiškia visos tautos sunaikini- mą, bet, jei kalbama, kad serbai vykdė genocidą Kosove, tai galima kalbėti, kad sovie- tai tai darė Lietuvoje.

Šia interpretacija genocidas reiškia ir tautos dalies sunai- kinimą. Niurnbergo Teismo metu buvo svarstomas genoci- do apibrėžimas. Jį ji buvo siuloma įtraukti ir politinio bei socialinio naikinimo kri- terijus, bet Sovietų Sąjungos atstovai tam pasipriešino ir taip tie kriterijai nepateko į tarptautinę genocido apibrė- zimo sąvoką, kas buvo labai naudinga Sovietų Sąjungai.

Šis klausimas vėl buvo iškiles prieš metus. Galbūt būtų gali- ma peržiūrėti genocido krite- rijų, nes Niurnberge api- brėžtasys tebeveikia tarptau- tinėje plotmėje.

Del medžiagos rinkimo apie 1941 m. sukilimą ir Laikinąją vyriausybę, buvo paaiškinta, kad dabar ją renka dr. Algi- mantas Liekis ir turi surinkęs jau apie 100 Laikinosios vy- riausybės nurodymų bei proto- kolų, ir kokiose sąlygose ji dir- bo.

Kalbant apie žydų klausimą, buvo pasakyta, kad žydai mus apkaltina, bet mes jiems ne-

keliamo to, ką jie lietuvių tau- tai yra padarę. Atrodo, lyg bi- jome. Ir kodėl? Ar žydai rado kur nors, kad Laikinoji vy- riausybė pritarė, ar pasisakė už žydų šaudymą? Nėra nei vieno tokio pasisakymo!

Taip pat buvo pasisakyta, kad mes nepakankamai iš- keliamo 1941 m. birželio 23 sukilimo reikšmę. — Visa tau- ta buvo tam pasiruošusi ir jame dalyvavo. Ir tai buvo vie- nintelis toks įvykis Lietuvos istorijoje.

Dar buvo pasisakyta, jog lie- tuviai turi pabrėžti, kad nebu- vo pogromų. Lietuviai gali didžiulius, kad Laikinoji vy- riausybė neperejo į vokiečių administraciją, kad lietuviai nestojo į SS ir t.t., bet yra klaida paneigti mums nema- lonius dalykus, nes kitaip kiti dalykai netenka savo patiki- mumo. Užtat pripažįstant, kas buvo teigiama, reikia pri- pažinti ir kas buvo neigiama.

Baigiant dr. K. Ambrozaitis sakė, kad kai kurie klausimai liko neatsakyti, nebuvo įver- tinti, kokiose aplinkybėse dir- bo Laikinoji vyriausybė.

Nors oficialiai diskusijų iš- vados nebuvo padarytos, bet susumuojant būtų galima sa- kyti, kad diskusijose buvo pabrėžti 3 dalykai: 1. reika- linga išleista dr. A. Damušio knygos antrą pataisytą laidą; 2. reikia daugiau gyvų liudi- ninkų pasisakymų ir medžia- gos bei dokumentų rinkimo apie sukilimą 1941 m. birželio mėn. ir apie Laikinąją vyria- usybę; 3. reikia atvirai pa- žiūrėti į žydų ir lietuvių kelia- mas problemas, jas išna- grinėti, ištirti ir pripažinti, kas buvo padaryta gera ir kas buvo padaryta bloga.

Aldona Šmulkštienė



Smagus pabendravimas Ateities savaitgalio metu (iš kairės): Ra- munė Kubiliūtė, Rasa Narutytė-Kasniūnienė, Audrė Budrytė.

Ateities savaitgalis

Atkelta iš 1 psl. Lenkų kalba buvo prestižiška, bet, laikui bėgant, pasikeitė. Dabartis Lietuvoje įdomi — kitakalbiai leidžia savo vaikus į lietu- viškas mokyklas. Kalba yra bendravimo priemonė ir tai tvirtina jos prestižą. Lietuvių kalbos kursai populiariūs Visa- gine, ne todėl, kad lietuvių kalba gražesnė, o todėl, kad tai ekonomiškumo prestižiš- kumas Lietuvoje. Skolinių vartojimas nėra būtina blogas reiškinys. Įdomu pagalvoti apie „schizofreniją“. Lietuvoje kalbos komisija išleidžia są- rasą žodžių, kurie nėra kalbai puošmena ir firmos moka bau- das, jei raštu tuos žodžius pa- naudoja.

Prelegentas mums priminė, kad kalba turi savo vidinį ki- timą, kad kalbos miršta, jei neturi vartotojų, jei kalbėtojai jose neranda užtenkamai kū- rybinių žodžių. Futurologija — nedėkingas užsiėmimas. Ar anglų kalba pasaulyje išstums kitas kalbas? Istorija rodo, kad iki šiol nei viena kalba nevyravo. Taip, pasaulis da-

bar mažesnis, juo labiau su Internetu. Tačiau kalbos kiti- mas yra lėtas procesas. Kur- kime tvirtą kultūrą — kalba yra tik priemonė. Ar bus kelio- lika skolinių, tai antraeilis rūpestis. Dalyviai susidomėjo prelegento tema ir įvairiais klausimais toliau mėgino su- prasti lietuvių kalbos kitimą, skolinių vartojimą spaudoje Lietuvoje, kai yra geras lietu- viškas atitiktumuo. Įdomiau kai svetimų pavardės prideda- mos lietuviškos galūnės, kol jos temdo reikšmę. Prelegen- tas, kaip lituanistas ir kalbos žinovas, pasidalino savo ži- niom, patirtim moksliskai, bet ir su humoru.

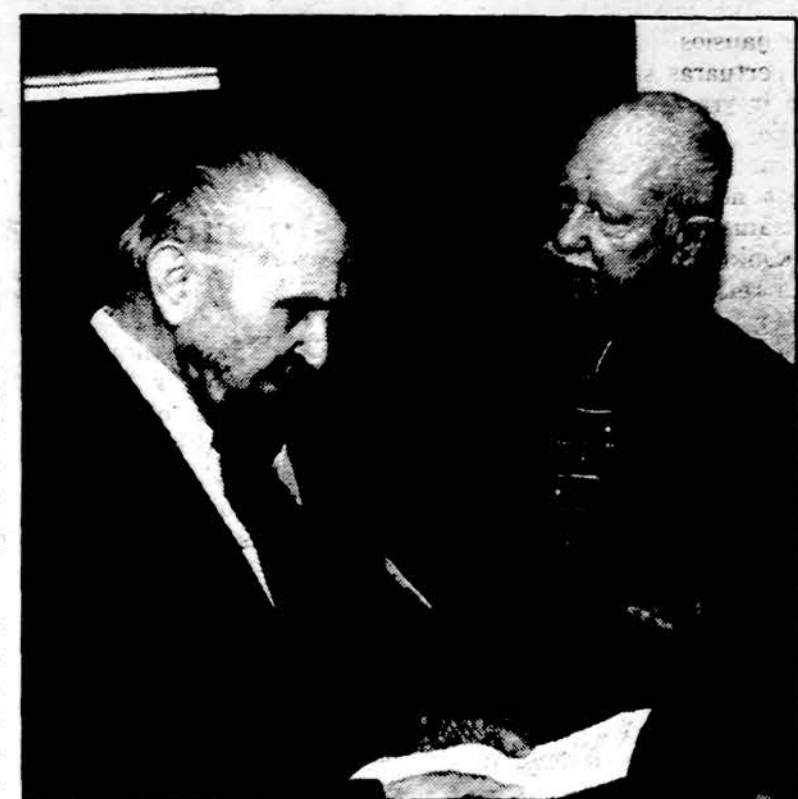
Taip ir prabėgo tos kelios Ateities savaitgalio dienos. Sa- vaiťgalis įvyko pasižventusių rengėjų, prelegentų bei daly- vių dėka. Visose ar bent ke- liose paskaitose dalyvavusieji, kaip ir kasmet, pajuto tą siūlą, kuris atsiranda tarp vie- no ir kito prelegento pateiktų mintčių. Lai 2000 metai vėl suburia visus į 20-ąjį Čikagos rudens Ateities savaitgalį.



Diskutuota ir privaliai... Iš kairės: Vytautas Narutis ir Giedrius Subačius.



Draugiškas nuomonių pasikeitimas Ateities savaitgalio: dr. Juo- zas Meškauskas ir dr. Vacys Šaulys.



Ateities savaitgalio susitikime — dr. Kazys Ambrozaitis (kairėje) ir Jonas Pabedinskas. Visos nuotraukos Jono Kuprio



Ateities savaitgalio Ateitininkų namuose, Lemonte. Iš kairės: Juozas Polikaitis, Juozas Baukys ir kun. Rimas Gudelis.

Apie kamerinės muzikos koncertą

Šių metų lapkričio 5 ir 7 d. Jaunimo centre Čikagoje ir Lietuvos dailės muziejuje Lemonte skambėjo kamerinė instrumentinė muzika. Ją atliko Vilniaus Styginių kvartetas ir pianistai Sonata bei Rokas Zubovai. Šis įvykis išsiskyrė iš kitų daugeliu atžvalgų — buvo itin aukšto meninio lygio, atstovavo, neretai intelektualiai vadinamai muzikos sričiai ir pasiekė mūsų išeivijos visuomenę Roko Zubovo rūpesčiu. Pilnutėlė jauki Dailės muziejaus salė bylojo apie tai, kad, tiek po karo pasitraukusių, tiek dabar, jau išvėl nepriklausomos Lietuvos atvykusių tarpe, yra nemažai rimtą muziką mėgstančių žmonių. Tai geras ženklas tiems, kurie sukaupę fondų lėšas yra įgalioję krepiti kultūrinio išeivijos gyvenimo visapusiškumo linkme.

Vilniaus Styginių kvartetas ir Amerikos kontinentą buvo atvykęs ne tik kaip kvartetas bendruomenės kvietimu — koncertavo Kanadoje Holcaust paminėjimo muzikinių renginių programoje. Po koncertų Čikagoje ir Lemonte, styginių kvartetas koncertinę kelionę tęsė Washington, Boston, Hartford. Gal apie tai plačiau spaudoje dar bus paminėta, tačiau iš anksto norime pasidžiaugti vienu svarbiu įvykiu: Bostone kvartetas ruošėsi atlikti specialiai jam parašytą mūsų žymaus kompozitoriaus Jeronimo Kačinsko Styginių kvartetą Nr. 4.

Prieš daugelį metų Tarptautiniame „styginių kvartetų konkurse“ Belgijoje, Liege mieste laimėtoji pirmoji premija iki šiol, regis, skatina artistus griežti kuo geriau, o naujausios lietuvių muzikos repertuaras šiuo požiūriu buvo ir yra kvartetui puiki mokykla. Tada, 1972 m., Sovietų Sąjungos gyventojams (bet ne maskviečiams, ir ne rusams) gauti leidimą išvykti į konkursą užsienyje savaime jau reiškė stebuklą (nes maždaug tuo pačiu metu Maskvos konservatorijos pedagogų konkursą Prancūzijoje pirmuosią pasidalytas pianistas Povilas Stravinskis sovietinio saugumo nebuvo išleistas), juo labiau — iš prestižinio konkurso parsivežti pirmą premiją. Metams po šio įvykio praėjus, kvartetui suteiktė Vilniaus vardą, kiek vėliau apdovanojo Nacionaline premija.

Tačiau be atkaklaus ilgų metų darbo, kažin, ar šiandien prabiltume apie savitą kvarteto braidą, išsiugdytą (ar prigimties suteiktą) harmoninį darnaus griežimo pamatą. Pastarasis ypač įspūdingai panaudojamas, atliekant klasicizmo, romantizmo ir impresionistinės krypties muziką. Betgi pati naujausių stilių kūriniuose Vilniaus kvartetas taip pat pirmiausiai orientuojasi į sąskambią spalvų kaitą, kaip aš, apie kurią glaudžiamą visa kita muzikinė medžiaga, ir pasiekia įdomaus skambėjimo įspūdžio. Žinia, harmonijos, kaip ašies, pojūtis nėra vienintelis darnaus muzikavimo rodiklis. Orientacine sutelktumu rodyklė gali tarantauti ir kiti dalykai — ritmas, konkreti polifoninė sistema ar (kaip kad yra jazz stiliuje) savitai pravedama improvizacija.

Daugelį metų Vilniaus kvartetą sudarė Audronė Vainiūnaitė (pirmasis smuikas), Petras Kunca (antrasis smuikas), Donatas Katkus (altas) ir Augustinas Vasiliauskas (violončelė). Šiuo metu (nuo 1996 metų) vietoje D. Katkaus

(Sv. Kristoforo orkestro Vilniuje vadovo) kvartete griežia Girdutis Jakaitis, o vietoje P. Kuncos (pakviesto dirbti katedros vedėju Muzikos akademijoje) smuikuoja (nuo 1999 metų) Artūras Šilalė. Šie muzikai atstovauja jaunesnei kartai, tačiau meniškumu nuo vyresniųjų kolegų niekuo neatsilieka.

Muzikos popietėje Lemonte buvo atlikti fragmentai iš Franz Josef Haydn „Paskutinių septynių mūsų Išganymo žodžių ant kryžiaus“, kurio, pirmiausiai parašyto kaip 7 Sonatos styginiams, vėliau autorius perdirdo į muziką styginių kvartetui, o dar vėliau papildyto balso solo ir choro epizodais bei Epilogu („Žemės drebjimas“). Muzikos atlikimas buvo savaip asketiškas, pabrėžias viską, kas šioje partitūroje yra polifoniška. Toks, šiek tiek romantiškas, beveik tikroviškas atlikimo būdas (tarsi keturi styginių „giedojimas“) atitiko programos sudarymo planus — nes į atliktų kūrinių sąrašą buvo įtrauktas antrasis Stasio Vainiūno (1909-1982) Kvintetas fortepijonui ir styginių kvartetui (1966), skirtas šio žymaus lietuvių kompozitoriaus 90-jų gimimo metinių pagerbimui.

Vainiūno muzikai turbūt labiausiai tikėtų „lietuviškojo impresionizmo“, pakiliu jausmingumu papildytą, pavadinimas. Savitai čia kertasi dvi kompozicinės išraiškos: naujoji dionansai veržė veržiasi ir nenumatytai aštrių spalvų laukus, iš kurių sugrąžinami atgal, ir romantizmo muzikos stiliumi tipiškas tematinio plėtojimo vėžes. Kūrinių atliekant, prie aštrumo ir jausmingo pirmo smuiko tono (Audronė Vainiūnaitė) puikiai derėjo Rokos Zubovo pianistinė ranka, o ir

kitų ansamblio narių partijas suvienijo tas pats, kiek egzaltuotas ir spalvingas, atlikimo ūpas.

Antroje koncerto dalyje skambėjo Robert Schumann Kvintetas fortepijonui ir styginių kvartetui Op. 44 — vienas nuostabiausių šio žanro muzikos pavyzdžių. Visais požiūriais (formos, koncepcijos, virtuoziškumo) sudėtingas kūrinys taip pat buvo atliktas beveik be jokių priekaištų. Jei ką svarstyti, tai tik finalo atlikimą galėtume, bet, kaip žinia, ir čia pirmenybė atiduoti solistams. O jie pasirinko savaip neutralų „neelektrintą“ kvintetinio ciklo užsklandą. Tačiau šiuo atveju svarbiau kas kita — buvo pasiektas ypatingai spalvingas ir „minkštas“ ansamblio skambesys, kurio ašyje puikiai sukos kvinteto dalyvės pianistės Sonata Zubovienė fortepijono partijos tembras.

Kamerinė instrumentinė ir kamerinė vokalinė muzika europietiškos muzikos kultūroje užima specialią vietą. Ji, kaip gera poezija literatūroje, imasi sudėtingų intelektualinių temų. XX amžiaus profesinės muzikos kūrėjo lietuvių kompozitoriai taip pat turi kuo pasidžiaugti. Šio žanro koncertų rengimas, įtraukiant ir programas ir pasaulio, ir tautos įdomiausias muzikos pavyzdžius, visais atžvilgiais galeto būti naudingas. Ambasados, atstovybės menėje galėtų priminti apie egzistuojantį aukštą mūsų profesinės muzikos kultūros lygį, o savyje tarpe — apie tai, kad muzikos menas ne tik „parengtas“ žmogų linksminti, pamaloninti (kas savaime nėra blogas dalykas), bet gali pastarnauti įvairios ir sudėtingos kultūrinio gyvenimo poreikiui rastis.

Loreta Venclouskienė

Kamerinės muzikos aukštasis pilotazas

Tarp gausybės meninių renginių gal tik pora kartų metuose sulaukiama tokio profesionalio lygio atlikėjų, kaip praėjusių lapkr. 5 d. Jaunimo centro didžiojoje salėje. Tą vakarą klausėmės ypatingų menininkų — Vilniaus styginių kvartetą bei pianistę Sonatą ir Roką Zubovą bendro muzikavimo.

Kadangi buvo kuo puikiausiai suorganizuota koncerto reklaminė dalis ir ankstesniuose laikraščio numeruose išsamiai pristatytas svečių ansamblis bei jų pasiekimai, tai šį straipsnį norėčiau paskirti įspūdiams apie patį koncertą.

Puikus rudens vakaras, darbo savaitės pabaiga, aukščiausio lygio atlikėjai, geniali muzika. Negausi, tačiau elitinė, publika, neįprastai negarūs pokalbiai foje prieš koncertą ir per pertrauką, paskaninti geriausiu rūšių vynais. Skamba gundanciai, ar ne? Taigi, kas pratingejojote, ar patinęjote — patys kalta.

Koncerto pirmojoje dalyje klausėmės M. K. Čiurlionio styginių kvartetą bei St. Vainiūno Antrojo kvinteto fortepijonui ir styginių kvartetui, skambėjusio Čikagoje pirmą kartą. Kokia puiki idėja, pasirenkant programą — abiejų kompozitorių palikuoniai buvo šio koncerto atlikėjais.

Pirmaisiais M. K. Čiurlionio muzikos garsais kvartetas visiškai užvaldė publiką, pavidindamas į akosinio garso gelmę. Manau nesuklysiu

teigdamas, jog šis kūrinys yra viena geriausių M. K. Čiurlionio kompozicijų.

Buvo proga iš naujo „atrasti“ Čiurlionį. Tiesiog magiškas atlikėjų grojimas, puiki interpretacija, nepriekiaštingas ansamblinis muzikavimas. Minytė bandžiau parinkti atitinkamus epitetus, nusakancius atlikimo įspūdį. Kasdodėl įstrigo tik vienas posakis: „Groja kaip dievai...“ Neveltui Lietuva garsi savo kvartetais, nemažiau, nei krepšiniu. Didžiokimės mūsų muzikantais!

Stasio Vainiūno muzika — visai kitokios stiliškos nei prieš tai skambėjusio Čiurlionio, pareikalavo iš klausytojų tikro dėmesio ir dalyvavimo, sekant įmantrias melodines linijas bei šiuolaikišką jų vystymą. Puikiai su gana sudėtinga atlikimo užduotimi susidorojo pianistas Rokas Zubovas, sklandžiai įsiliesdamas į kvarteto muzikinę šeimą, kurios galva, be abejonų, buvo kompozitoriaus dukterė, pirmasis kvarteto smuikas — Audronė Vainiūnaitė.

Antroje dalyje skambėjo R. Schumann kvintetas fortepijonui ir styginių kvartetui — vienas gražiausių romantinės muzikos šedevrų. Teko klausytis atlikėjų grojant Šumaną Vilniuje, didžiojoje Filharmonijos salėje, prieš dvejus metus. Šįkart gerėjoms visiškai puikiu atlikimu, kvapą gniauziančiu virtuoziškumu. Pianistė Sonata Zubovienė tiesiog „dirigavo“ visam veiksmui,



Valstybinis Vilniaus Styginių kvartetas, apsilankęs *Draugo* redakcijoje. Iš kairės: Augustinas Vasiliauskas, Audronė Vainiūnaitė, Girdutis Jakaitis, Artūras Šilalė. Nuotr. Jono Kuprio

kaip žuvis vandenyje nardydamas tarp gausių R. Schumann kulminacijų ir atoslūgių.

Publika ilgai nepaleido atliktųjų nuo scenos, pagerbdama juos atsistojimu, gausiomis ovacijomis ir gėlių puokštemis, o dovanų gavo „bisą“ —

virtuoziškiausią paskutiniojo kūrinio dalį.

Norisi pabaigti žodžiu, kuri po koncerto sakė visi klausytojai, sveikindami muzikantus — „Aciu!“

Gintė Čepinskaitė

Vilniaus styginių kvarteto koncertas Vašingtone

Bendradarbiaujant „Meridian“ tarptautiniam centrui, Vašingtone lietuvių laikinajam festivalio komitetui ir Lietuvos ambasada JAV, Vašingtone savo pasirodymą surengė Valstybinis Vilniaus styginių kvartetas. Vilniaus kolektyvas dalyvavo „Meridian“ tarptautinio meno centro rengiamame projekte „Šalys koncertuose“ (countries in Concerts), kurio tikslas — vašingtoniečius su įvairiais pasaulio kraštais supažindinti per to krašto kolektyvo atliekamą muziką.

Valstybinis Vilniaus styginių kvartetas Vašingtone lankosi trečią kartą. Koncertas JAV sostinėje buvo kvarteto kon-

certinės kelionės po JAV ir Kanadą dalis. Išvykos programoje — taip pat koncertai Toronte, Čikagoje, Lemonte ir Bostone.

Koncerto metu skambėjo užsienio autorių ir Lietuvos kompozitorių kūrinių, visų pirma M. K. Čiurlionio muzika. Šiais metais M. K. Čiurlionio muzika Vašingtone skamba itin dažnai. Kaip Lietuvos ambasada Vašingtone jau anksčiau yra pranešusi, pažymint Lietuvos kompozitoriaus ir dailininko M. K. Čiurlionio gimimo 125-ąsias metines bei siekiant populiarinti jo kūrinių JAV, ambasada šiuos metus yra paskelbusi M. K. Čiurlionio metais. R. K.

niaus gatvės. Štai Baltijos jūra. Palangos tiltas. Trakų pilis. Tokie archetipiniai lietuviški vaizdiniai. Tokie patįs žymiai. Ir sykiu nepažinti. Žiūrėdamas į kompiuteriu nuspalvintą juodai baltą architektūrinę bei peizažinę Kezio fotografijas, jautiesi suglumintas. Riba tarp tos realybės, kurią esi patyręs, ir tos, kurią siūlo autorius, sugriauta. Tikėdamasis vienokios Lietuvos iliuzijos (nostalgijos ir artimos?), susitinki kitokią Lietuvą — keistą, daugiaspalvę, aiškia, naują.

1999 m. rugpjūčio 28 d.

Knygoje *Lietuva 2000* Kezys netikėtai aštriai peržvelgia santykį tarp Lietuvos, jos iliuzijos ir tų iliuzijų kuriančios technologijos. Kezio vartojama technologija (kompiuterinis fotografijos spalvinimas) pabrėžia Lietuvos vaizdinių turtingumą. Stebina intensyvios „reikiantios“ spalvos. Šioje knygoje spalva pasidaro svarbesnė nei forma, pavidalas, šešėlis, linija, brėžinys, reljefas. Ankstyvesnėje Kezio kūryboje svarbesni buvo kaip tik pastarieji. Rodos, kad nauja, autoriaus pasirinkta, kryptis veda mus nuo klasikinio paprastumo prie barokinės spalvų grūties, vaizdinės informacijos pertekliaus.

Autoriaus fotografijos suvestina mus taip pažįstamus ir įprastus vaizdinius, priversdamos į juos pažvelgti iš naujo. Žiūriu į Dominikonų gatvę Vilniuje, ir, regis, matau ją pirmąsyk. Fotografija prikausto žvelgiantį dėmesį: „permatomas“, net atmintinai žinomas, Vilniaus gatvės vaizdas pavirsta keistai žėrintia ir besimainančia vizija. Vartodamas netikėtumo efektą, Kezys tarsi nusitaiko į konvencines žiūrovų reakcijas, jų patirties bei regėjimo kontekstus ir mėgina juos sugriauti. Sugrindamas nostalgiją ir technologiją, nostalgiką iliuziją ir spalvų žaismę, autorius apvertia aukštyn kojom įsiakojusias nostalgikas savaikas apie Lietuvą. Kezio Lietuva — ne realybės citata, bet manipuliacija realybės atspindžiu. Fotografijų tikslas — ne atspindėti realybę, bet ją kurti.

1999 m. spalio 1 d.

Labai daug kas priklauso nuo tavęs, žvelgiantis. Knygoje *Lietuva 2000* tau suteikiama daugiau reikšmės ir erdvės: nūn tu turi ne tik gerėtis ir mąstyti estetinį grožį, bet ir iškoduoti tai, ką fotografas nori išreikšti spalvų žaismu. Esi pastatomas į „nepatogią padėtį“: tampi kodu iškoduoju. Ieškai autoriaus

vaizduotės kodų. Mėgini nubraižyti ribą tarp realybės atspindžio ir iliuzijos.

1999 m. spalio 2 d.

Kezio fotografijoms aprašyti reikia ne tik naujų metaforų, bet ir naujų žvilgsnių apsišarvavusio žiūrovo. Ne realybės ieškantio asmens, bet individo, kuris gali įsivaizduoti atvaizdą, egzistuojantį nepriklausomai nuo realybės, bet surasti sąryšių tarp vaizdinių ir jų reikšmių. Vaizdinys nebeatspindi realybės. Žiūrovas nebeieško realybės atitikmenų. Menas — atvaizdo atvaizdas. Netikėti kompiuterinių spalvų deriniai ne atspindi išorinį ar vidinį asmens pasaulį, bet atveria tai, kaip asmuo interpretuoja save ir kitus.

1999 m. spalio 3 d.

Fotografija, kaip meno rūšis, visada balansavo ant pavojaus ribos: jos tariamas nesudėtingumas ir prieinamumas žiūrovo suvokimui užmaskuodavo tai, kad ji buvo estetinio, politinio, ideologinio kūrimo aktas. Fotografija — ne vien neutralus realybės atvaizdas, bet save reflektuojantis naujos realybės konstrukcija. Knygoje *Lietuva 2000* ši mintis kaip tik ir pabrėžiama, paverčiant nekomplikuotą žiūrinio malonumą netikėta kodavimo ir stebėjimosi pastanga, Lietuvos „revizija“.

1999 m. spalio 4 d.

Vakarykštės mintis netikėtai pratęsia šiandien perskaityta nuotrauka: „Atrodo, kad tiktai išgalvotas piešinys, sekantis sukurta realybę, suteikia man (o ir fotografinių vaizdinių kūrėjui) visa lemiančią meninę išraišką laisvę“ (Rudolf Lichtsteiner).

1999 m. spalio 6 d.

Žinau, kad vartydamas Kezio *Lietuva 2000* ir fiksuodamas savo reakcijas, aš kartojuosi. Bet kartojasi ir mano sapnai bei fantazijos. Kartojasi dienos. Refleksija, sustok, pasikartok!

Kezio knygoje nauja vaizdavimo technologija sudramtina tradicinį atspindžio principą. Įdomu ir tai, kad fotografijos prieštarauja nostalgikam autoriaus įvadiniam tekstui. Netikėtoms meninių vaizdinių transformacijos suardo patirties nuotraukas, nostalgikai atpasakotas įvade.

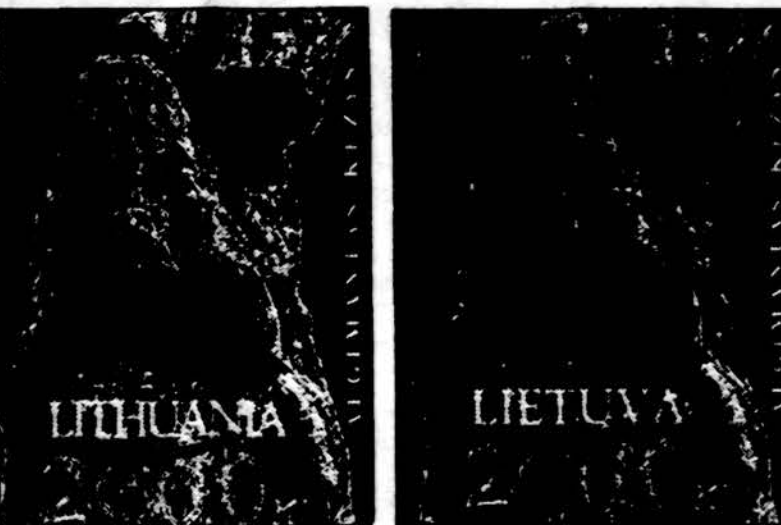
1999 m. spalio 8 d.

Šiandien tavo žvilgsnis užkliūva už trijų Kezio nuotraukų „Reformatų bažnyčios vartai“ (p. 37), „Kauno rotušė“ (p. 32) ir „Arkikatedra naktį“ (p. 16). Žvelgdamas žinai, kad kiekviena autoriaus fotografija gali būti pakeista daugybe būdų: nėra vieno „tikro“ būdo nuspalvinti arkikatedrą, Kauno rotušę, Reformatų bažnyčią. Mėgini įsivaizduoti, kas būtų, jei arkikatedros kolonos dominuotų tautinės spalvos? Įsivaizduojant kyla klausimas: ar yra kokios taisyklės, kuriomis vadovaudamasis, autorius „spalvina“ Lietuvą? Savo vaizduotėje išmėgini visas galimas spalvų kombinacijas (t.y. tokias, kokias apima tavo nespalvinga vaizduotė). Lietuva-chameleonas? Lietuva — merkuriška, besikeičianti. Kaip greitkelio mylimos lekias sapnas.

1999 m. spalio 10 d.

Kezio vartojama kompiuterinė technika ne tik praplečia fotografinio meno, bet ir apskritai vaizdinio meno suvokimo ribas. Žvelgiant į fotografijas, klausai, kas galima ir kas negalima mēne, kas yra „natūralu“ ir „nenatūralu“, organiška ir neorganiška. Koks ryšys tarp spalvos ir daikto, spalvos ir vaizduotės, technologijos ir fantazijos?

(Nukelta į 4 psl.)



Apie Lietuvą nuotaikingai ir nuotykingai

Artūras Tereškinas

Algimantas Kezys. *Lietuva 2000. Įvaizdžiai iš dvidešimtojo šimtmečio*. 1999. Tos pačios knygos laida anglų kalba. *Lithuania 2000. Images of Lithuania remembering the Past — Looking to the Future*. Išleido Galerija. 20.00 dol.

Nuotykiu principas suteikia Fotografijai egzistenciją. Vadinasi, be nuotykiu nėra fotografijos. — Roland Barthes,

La Chambre Claire

Anksčiau buvo daug bergždžiai diskutuojamas klausimas, ar fotografija yra menas. Tačiau svarbiausias klausimas, t.y., ar jau pats fotografi-

jos išradimas netransformavo visos meno prigimties, nebuvo iškeltas.

— Walter Benjamin, *The Work of Art in the Age of Mechanical Reproduction*

1999 m. rugpjūčio 25 d.

Atsiverčiu Kezio knygą *Lietuva 2000*. Jaučiuosi keistai paveiktas. Štai arkikatedra, kurią dažnai praeidavau, vakarais skubėdamas namo į Antakalnį. Štai Vilniaus universitetas, kurio kiemai ir kelmeliai išlandžioti, išniukštinėti. Štai Aušros Vartai, per kuriuos keliaudavau į traukinių stotį. Išvaikščiotos Vil-



Apdovanotieji ir apdovanojusieji Kultūros tarybos premijų šventėje lapkričio 14 d. Jaunimo centre. Iš kairės: pedagogas Juozas Masilionis, dail. Jurgis Daugvila, solistas Algirdas Brazis, tarybos pirmininkė Marija Remienė, Lietuvos fondo dosnieji atstovai — Algirdas Ostis ir dr. Antanas Razma.

Iteiktos Kultūros tarybos premijos

Laima Krivickienė

Septynioliktosios premijų įteikimo šventė, kurią vėl atgaivino JAV LB Kultūros taryba, vyko Jaunimo centre. Tą sauslė lapkričio 14 d. popietę atvykęs į Jaunimo centrą, iš karto galėjai pajusti čia vyravusią gerą, šviesią nuotaiką. Žmonės rinkosi Čiurlionio galerijoje, sveikinosi, būriavosi, džiaugėsi susitikę, lyg būtų seniai nesimatę. Gražiai išpuošta Didžioji Jaunimo centro salė laukė šventės dalyvių. Pro plačią atvertą salės duris scenoje šviesiam fone matėsi pagrindinis akcentas, dailininkės Ados Sutkuvienės sukurta įspūdinga Kultūros tarybos emblema su mokslo ir meno simboliais. Šalia stovėjo išraiškinga ir labai dekoratyvi iš milžiniškų lauko viksvų sudaryta puokštė. Salėje stalai buvo uždengti ilgomis baltomis staltiesėmis, o ant jų puikavosi gėlių puokštelės su žvakelėmis vidury. Pastabesni salės „kerteje“ galėjo iš karto susipažinti, su koku dideliu kūrinių bagazu į šventę atvyko pedagogas — premijos laureatas Juozas Masilionis.

Salėje užgesus šviesoms, visų dėmesys nukrypo į sceną, ten jau sėdėjo premijų laureatai ir Lietuvos fondo atstovai: tarybos pirmininkas A. Ostis ir dr. A. Razma. Šventę pradėjo Marija Remienė JAV LB Kultūros tarybos pirmininkė. Kreipdamasi į laureatus ir visus svečius, priminė, kad „Kultūros taryba tęsdama gražią tradiciją pagerbia iškilusius mūsų šieivijos kultūros darbuotojus“, pasveikino laureatus ir svečius. Pabrėžė, kad penkių premijų mecenatas yra Lietuvos fondas, o pedagogo premijos — nenuilstantis lietuvių rėmėjas dr. Jonas Adomavičius.

Toliau šventės programą vedanti Violeta Drupaite pakvietė visus šventės svečius susivienyti maldoje. Invokacija praveda kn. Rimas Gudelis.

Gerai kultūros ir LB bičiulis Draugas gana plačiai aprašė laureatų svarbiausius gyvenimo momentus, jų darbus, veiklą ir nuopelnus. Drupaite, trumpai primindama svarbiausius pasiekimus, taikliai apibūdindama, kartais paryškindama veiklos momentus, kvietė muzikos premiją atsiimti solistą Algirdą Brazį. Kas nesizavėjo jo sodriu baritonu? Nepaisant šlovės amerikietiškoje visuomenėje, A. Brazis niekuomet nepamiršo ir lietuviškiosios: ir dabar galime jį dažnai girdėti dainuojant koncertuose, pobūviuose. Atsilepdamas į tai, solistas, nuosirdžiai padėkojęs LB Kultūros tarybai už įsteigtą premiją ir LF dosnumą, smagiai juokaudamas atliko „Pensininkų ariją iš operos „Actis“. Premiją įteikė LF tarybos pirmininkas A. Ostis.

1999-ųjų Dailės premija paskirta Jurgiui Daugvilai, kūruiam vitražus ir gobelenus, skulptoriui ir dievdirbiui, kurio personalinė paroda bus atidaryta gruodžio vidury Lietuvos dailės muziejuje. Mylimas ir gerbiamas į šventę atvyko su didžiuliu bičiulių būriu. Premijų mecenatas LF tarybos pirmininkas A. Ostis įteikdamas premiją pasidžiaugė, kad „jau 37 metus skiria finansinę paramą lietuvių išlaikymui ir pabrėžė, kad su didžiuliu malonumu teikia mūsų laureatams užtarnautas premijas“.

Kaip žinia, pagal Kultūros tarybos patvirtintus nuostatus yra skiriamos penkios premijos viena jų — švietimo, yra skiriama pedagogui arba mokyklai. Šiais metais J. Adomavičius dėka galėjo būti paskirta papildoma švietimo premija. „Mokytojas yra ta asmenybė, kuri lygiagrečiai su tėvais formuoja jauną žmogų, vienaip ar kitaip paveikdama jo ateitį“, — kalba Violeta, pranešdama, kad „šių metų pedagogo premija suteikiama visą savo gyvenimą pašventusiam lietuviškojo jaunimo auklėjimui Amerikoje, daugelio lietuviškų vadovėlių autoriui, daugybę straipsnių parašiusiam ir dar teberaščiam pedagogui Juozui Masilioniui“. Vos paskelbus „Drauge“ šios premijos laureato vardą, pradėjo plaukti sveikinimai. Keletą jų perskaičiusi, Violeta visus įteikė adresatui. Laureatą Juozą Masilionį sveikina ir premijos mecenato dr. J. Adomavičiaus vardu premiją įteikia Dalia Anyšienė, buvusi mokinė, dabar KT išdininke. Mokytojas dėkojo Kultūros tarybai, dr. J. Adomavičiui ir žmonai Pranei. Mokytojas ne tik išmoko raišdes rašyti, jis atveria plačią vartus į pasaulį ir veda „sunkiais pažinimo keliais, jis padėdina uinancius ir sutinka ateinancius. Ir taip visą gyvenimą mintimis su savo mokiniams, kur jie bebūtų — Lietuvoje, Vokietijoje, Amerikoje. Dabar mokiniai išreiškė savo pagarbą mokytojiui.

Deja, Žurnalistikos premijos laureatas, visiems žinomas plunksnos meistras, literatas Bronius Nainys negalėjo dalyvauti šventėje. Rūta Sušinienė, priimdama teveliui skirtą premiją, perdavė jo sveikinimus ir padėką už šventės atgaivinimą ir suruošimą, LF už premijai skirtas lėšas.

Mokykla — tai mūsų pirmieji žingsniai visuomenėje, nuo kurių priklauso visos kelios. Kokie bus tie žingsniai, toks bus ir kelias. Graži lietuvių kelių veda Bostono šeštadieninė mokykla mokyklos direktorė Daiva Navickienė. Šiais metais Bostono šeštadieninė mokykla šven-

čianti 50 metų jubiliejų, švietimo premijos laureatė. JAV LB Švietimo tarybos pirmininkė Regina Kučienė, padėkojusi už išskirtinę premiją, pažadėjo perduoti ją mokyklai.

Šių metų Radijo premija, vertinimo komisija, vadovaujama prel. Jono Kučingio, paskyrė rugsejo 11 d. šventuosiems darbo 50-ųjų Cietekland, OH, radijo stoties „Televynės garsai“ kolektyvui. Kadangi A. Stempuzienė, vadovaujanti radijo laidai, negalėjo atvykti, premija jai įteikta bus vėliau.

Kalba vijo kalbą, sveikinimai pylėsi kaip iš gausybės rago. Dar Violeta Drupaite perskaitė Lietuvos ambasadoriaus JAV Stasio Sakalausko sveikinimą, Ingridos Budblienės, Vaclovo Kleizos malonius palinkėjimus, dar prie mikrofono pakilo Lietuvos gen. konsulas Giedrius Apuokas, sveikindamas visus laureatus dekojo LF Kultūros tarybai, LF-ui, nuosirdžiai kalbėjo JAV LB Krašto valdybos pirmininkė Regina Narušienė, PLB pirmininkas Vytautas Kamantas. Laureatai buvo apdovanoti gėlėmis, gražiausias puokštės šventei paruošė Irenos Karalienės gėlininkės iš „Always with flowers“. Marijai Remienėi JAV LB Kultūros tarybos pirmininkei buvo įteikta miniatiūrinė JAV LB Kultūros tarybos emblema, kurią atliko Antanas Levanas. Sarašas norinčių kalbėti sveikininti dar buvo ilgas, tik laikas

Apie Lietuvą nuotaikingai...

Atkelta iš 3 psl.

Knygoje *Lietuva 2000* Kezys perkeičia pastaruosius ryšius, parodo, kad technologijos, formuojančios mūsų kultūrinius įvaizdžius, estetinius bei politinius kodus, kurie nubrėžia vaizdavimo ribas (tai, ką galima vaizduoti, ir tai, ko ne), yra dirbtinės, sugalvotos ir, vadinasi, galimos keisti. Vaizdavimo ribas įmanoma keisti, peržengiant kultūrinės, ideolo-

gines, menines konvencijas. Mūsų žinojimas ir matymas kinta, keičiantis taksonomijoms, pagal kurias mūsų žinojimas ir matymas yra suvartvarkyti. Problemizuodamas ribas tarp fotografijos ir elektronikos, spalvos ir formos, fotografijų autorius verčia mus susimąstyti apie technologijos ir kūrybingumo, objektyvumo ir subjektyvumo santykį mene. Sykiu parodoma, kad

skubejo ir salėje maloniai uoslę glostė garuojančio maisto kvapas.

Ir, pasibaigus oficialiajai daliai, tiesiog po kelių minučių pertraukos, toje vietoje kur sėdėjo laureatai, atsistojo šaunūs jauni vyrai, jaunoji karta — „Dainavos“ ansamblio vyrų oktetas ir švelniais gražiais balsais tyliai uždainavo. Jie dainavo a cappella ir su akompanimentu, artistiskai ir raiškiai. Su nuostaba galėjai klausyti, kaip tiksliai intonuojamas žodis. Klausantis buvo aišku, kad dainuoti jiems tikras malonumas ir publikai teikė malonų estetinį išgyvenimą. Būtų galima pasakyti dar daug gerų žodžių, bet turbūt nesiklysiu pasakiusi, kad kun. Rimas Gudelis pasakė patius tiksliausius žodžius: „Šiandieną susirinkome padėkoti Dievui, kad išieivijoje ilgus dešimtmečius klestėjo lietuviškoji kultūra, pasi-džiaugti laureatais, pasimelsti ir paprašyti ištermės, sėkmės ir laureatams, ir visiems tiems, kurie sėja lietuviškos kultūros grūdą išieivijoje. Laimink Dieve jų darbus, jų kūrybinius polekius“. Šiandieną sakome aciu JAV LB Kultūros tarybai ir jos pirmininkei Marijai Remienėi už puikią 1999 metų premijų šventę.

Kai ant stalų sužibo žvakės, prasidėjo vaišės ir linksmas klegesys, juokas dar ilgai netilo salėje.

„Dainavos“ ansamblio vyrų oktetas. Iš kairės: Vidas Neverauskas, vadovas muz. Darius Polikaitis, Kastytis Šoliūnas, Marius Tijūnelis, Marius Polikaitis, Audrius Polikaitis, Liudas Landsbergis, Tadas Stropus.

1999 m. spalio 12 d.

Ką tik nugirsta citata apie konceptualųjį meną man padėjo mąstyti apie Kezio *Lietuva 2000*: „Konceptualus Menas atsakė į klausimus apie meną taip nuodugnai, kad ne tik paveikslai ir piešiniai, bet ir diagramos, eskizai, teorijos ir net filosofiniai tekstai imti laikyti vadinamą „reflektyviu menu“. Fotografija irgi užėmė vietą šioje naujai suvokiamo meno sampratoje. [Fotografija] gali būti konstrukcijos dalis tada, kai ji komentuojama ar interpretuojama kontekstą; arba fotografija pati savaime gali būti pagrindinė interpretuojamo konteksto vieta“. (Manfred Schmalriede) Pasikartodamas pasakysiu: Kezio fotografijos — analitinės: jos ne tik interpretuoja Lietuvą naujais įvaizdžiais, bet ir teorizuoja optines fotografijos galimybes: kas anksčiau buvo net neįsivaizduotina, nūn pasidarė galima.

1999 m. spalio 15 d.

Šiuolaikinis menas yra iš esmės hibridinis, jungias įvairius žanrus, vaizdavimo priemones ir būdus. Kezio fotografija — hibridiška: fotografijos ir naujų elektroninės technologijos formų mišinys, technologinio eksperimento ir meninės išmonės jungtis. Tačiau šie junginiai neišsemia fotografijos hibridiškumo. Fotografija yra sėminis hibridas. Netikėtų savęs reflektavimo malonumų, paslėptų reikšmių ir atvertų paslapčių, keistų skonių betvarkės ir nuspallintos tvarkos, vaizdinės transformacijos ir spalvinės deformacijos hibridas. Tokia sudėtinga Kezio vaizduotės ekonomija.

1999 m. spalio 16 d.

Žinoma, *Lietuva 2000* fotografijos yra ir nuoroda į šiuolaikinės populiarios (ar masinės) kultūros žaidimus,

kuriuose susikryžiuoja reklaminių spalvų, garsų ir pavaldų rašikuma. Tačiau Kezio fotografinis menas veikia „dviguba“ savimone. Balansuojant tarp „aukšto“ ir „žemo“ menu, knygoje yra nuorodų ne tik į komercinę fotografiją, bet ir į impresionizmą bei abstraktų ekspresionizmą. Kezio *Lietuva 2000* man primena Michel Foucault pasakytą mintį: „Knygos ribos niekada nėra griežtai apibrėžtos: nepaisant pavadinimo, pirmų eilučių, pirmos tikros pausės [beskaitant], nepaisant [knygos] vidinės konfigūracijos ir jos autonominės formos, ji yra įstrigusi nuorodų į kitas knygas, kitus tekstus, kitus sakinius sistemoje: ji yra mazgas tinkle“. (Is The Archeology of Knowledge).

1999 m. spalio 20 d.

Užversdamas Algimanto Kezio knygą *Lietuva 2000* noriu atsisveikinti prancūzų semiotiko Barthes žodžiais apie fotografiją. Jie susumuoja mano refleksijas: „Šioje niūrioje dykumoje kokia nors fotografija mane staiga paliečia; ji atgaivina mane, o aš atgaivinu ją. Štai taip ir turiu pavadinimą: potraukį, kuris leidžia [fotografijai] egzistuoti: gaivinimas [gyvybės įkvėpimas]. Pati savaime Fotografija jokiu būdu nėra gyva (aš netikiu fotografijomis, kurios „tartum gyvos“), bet ji gaivina mane: šitai ir sukuria kiekvieną nuotykį“. (La Chambre Claire)

Taip, Kezio *Lietuva 2000* — netikėtas nuotykis, įkvėpian-tis žvelgiantį ir jį įkvėpiamas. Algimanto Kezio fotografijų paroda „Lietuva 2000“ atidaryma lapkričio 19 d. Čiurlionio galerijoje, Čikagoje.

A. KEZIO PARODA ČIKAGOS CENTRE

Foto menininkas Algimantas Kezys yra suruošęs bent

šimting savo parodų įvairiuose Šiaurės Amerikos miestuose ir kituose kontinentuose, įskaitant Lietuvą. Tačiau jis labai vertina savo naujausią parodą, kuri buvo atidaryta lapkričio 4 d. vakaro Čikagos miesto centre (6 N. Michigan Ave.) esančiame „Museum of Architecture and Design“. Tai viena prestižinių vietų ir net pats parodos autorius tiksliai nežino, kad paskatino muziejaus vadovus imtis žygių parodytį jo nuotraukas.

Gana iškilmingas buvo šios parodos, pavadintos „Chicago 2000“ vardu, atidarymas. Jis sutraukė apie 300 žmonių, daugiausia amerikiečių, sumokėjusių net po 50 dolerių už bilietą. Dalyvavo ir būrelis Illinois un-te Čikagoje studijuojančių lietuvių su Lituanistikos katedros vedėja dr. Violeta Kelertienė. Jie buvo parodos autoriaus svečiai.

Parodoje išstatyta apie 50 A. Kezio darbų. Dalis jų yra anksčiau padarytos juoda-baltos nuotraukos, o kiti — išspausdinti, naudojant kompiuterinę techniką. Bendras parodos vaizdas yra geras ir lietuviškas malonus, kad jų tautietis gali sudominti gan išlepin amerikiečių skonį ir gali pateikti į tokią prestižinę vietą. Ši paroda tęsis iki 2000 m. vasario 6 d. Būtų gera, kad ir mūsų tautiečiai ją labiau susidomėtų.

Lapkričio 19 d. Čiurlionio galerijoje, esančioje Jaunimo centro rūmuose, ir lietuviai iš arčiau galėjo susipažinti su A. Kezio kūryba. 7:30 val. vak. buvo atidaryta šio fotomenininko paroda, pavadinta „Lietuva 2000“. Tai jo kompiuterine technika sukurti spalvoti darbai, kurie jau praėjusią vasarą spėjo susilaukti didžiulio dėmesio Lietuvoje. Tuomet ten viešėjo ir pats autorius. Ši technika turėtų sudominti ir mūsų tautiečius Čikagoje.

Negana to, A. Kezys yra pakviestas savo darbus parodyti ir Brazilijoje, į kurią vyks gruodžio 2 d. Jo paroda rengiama Salvadore mieste, pagal Čikagos ir kitų pasaulio vietovių kultūrinio bendradarbiavimo planą. Šią parodą Brazilijoje suorganizavo Čikagos Kultūros centras, kuriame dirba mūsų tautietis Sofija Žutaitė. Ji talkins A. Kezio kelionėje į Braziliją. Kalbama, kad paroda bus perkelta ir į Sao Paulo miestą.

Beje, A. Kezys taip pat paruošė stambų 28-sios Lietuvos parodos katalogą, kuris pasirodė jos uždarymo metu lapkričio 12 d. Šioje parodoje dalyvavo 107 fotografai iš viso pasaulio, o dauguma iš Lietuvos. Kataloge išspaudinta visų šių fotografų bent po vieną darbą.

E. Šulaitis



Čikagoje ir apylinkėse gyvenantys fotografai, dalyvavę 28-oje kasmetinėje lietuvių fotografijos parodoje spalio 22 d. Čiurlionio galerijoje. Iš kairės: Danutė Vakarė, Vilija Vakarė, Algimantas Kezys, Budrio fondo steigėja ir pirm. dr. Milda Budrienė, Ričardas Spitrys, Aldona Pečiūrienė. Nuotr. Jono Tamulaičio



Bestlankydamas Vilniuje, Algimantas Kezys sudomino net Lietuvos prezidentą Valdą Adamkų savo naujausia nuotraukų knyga *Lietuva — 2000*. Prezidentas ir fotomenininkas susitiko prezidentūroje suruoštamame priėmimo. Nuotr. Džozos Barysaitės